

Måltidet kan redde vores smuldrende fællesskaber

af Jens Ulrich, ph.d. og samfundsforsker ved Aalborg Universitet og indehaver af kursus- og konsulentvirksomheden Agora Consult (agora@agoracon.dk).

Artiklen er hentet fra www.agoracon.dk. Artiklen kan frit citeres med kildeangivelse efter gældende regler.

Synopsis: Artiklen giver et bud på, hvordan det i dagens Danmark er muligt at redde vores basale behov for altid at være del af et fællesskab. De traditionelle fællesskaber er i krise. Overskrider vi imidlertid de bindinger, som ligger i vores protestantiske traditioner og i vores jantelovstyngede kultur, så er det gennem en samtale om måltidets fortræffeligheder muligt at skabe nye former for fællesskaber. Og nye fællesskaber har vi brug for, da de gamle fællesskaber smuldre om ørene på os, når vi ikke længere kan opretholde en fælles referenceramme, som vores samtale kan tage sit udspring i. Artiklen viser, at det måltid vi indtager sammen, kan danne en sådan fælles referenceramme.

Fællesskaber i dag

Der er ingen tvivl om, at vi som mennesker har brug for at være unikke individer. Vi kan ikke affinde os med at være anonyme personer uden selvstændig karakter. Men der er heller ingen tvivl om, at vi også har brug for at indgå i fællesskaber. Det er i fællesskabet vi finder ud af, hvordan vi som individer adskiller os fra de andre. Det er gennem forskellen til de andre, at vi finder ud af, hvad vores individuelle særkender er.

Men hvordan ser det ud, hvis vi prøver at tage temperaturen på vores fællesskaber i dagens Danmark. Ikke for godt. Tidligere var det lokalmiljøet og familien, der dannede grobunden for vores fællesskaber. I dag har lokalmiljøet udspillet sin rolle. Vi er blevet så mobile, at det lokale ikke længere har nogen betydning. Forsamlingshuset er lukket og den lystige snak i baglokalet hos den lokale købmand er for længst erstattet af anonyme chatgrupper på nettet. Familien er også under pres. Vi føler ikke længere en forpligtelse over for familien. Vi bruger den kun, hvis det kan betale sig og hvis vi får noget ud af den her og nu. Ikke engang aftensmåltidet udgør længere et samlingspunkt i familiens fortravlede hverdag. Vi spiser forskudt af hinanden. Vi snupper lige en hurtig McDonalds-menu, når vi er på vej til næste aktivitet. Børnene varmer de hurtige færdigretter i microen og indtager dem foran skærmen på deres værelser. Familiemåltidet er for længst afgang ved døden.

Hvor skal vi så spejle hen, når vi skal på jagt efter nutidens fællesskaber? Er det i foreningslivet? Nej, selv om vi plejer at være stolte af vores "Forenings Danmark", så er vores aktive deltagelse i foreningslivet drastisk for nedadgående. Vi kan måske svinge os op til at et medlemskab af Brugsens dividendeklub, men det kan der ikke bindes mange fællesskaber op på. Er det så på arbejdspladsen, vi skal spejle efter nutidens fællesskaber? Nej, heller ikke her blomstrer fællesskaberne. Vi arbejder forskudt eller vi arbejder hjemmefra, hvor det via internettet er blevet muligt at afholde møder over lange afstande uden at vi behøver at

være fysisk sammen. Vi behøver ikke længere at bevæge os ud i den virkelige verden, hvor vi jo belastes med de andres dårlige ånde og svedlugtende skjorter - der er nu dejligt trykt hjemme foran tastaturet! Skulle det ske, at vi alligevel drister os hen til vores fysiske arbejdsplads, og skulle det helt unikke ske, at vi også drister os ned i frokoststuen for at indtage vores mad, så kender vi alle den urolige stemning, hvor pinligheden over ikke at have noget at snakke med de andre om, gør vores skjorter endnu mere svedlugtende. Har der ikke lige været fodboldlandskamp eller melodigrandprix på programmet, så er det praktisk talt umuligt at holde en samtale i gang.

At vi ikke har noget at snakke om, er et problem som forfølger os. Om det så er i familien eller på arbejdspladsen, så har vi svært ved at finde noget at samtale om. Vi har ingen fælles oplevelser, vi har ingen fælles referencepunkter, som den almindelige uforpligtende sludren kan tage afsæt i. Snakken om sidste sommerens dårlige vejr er hurtigt udtømt og vi har kun dårlige erfaringer med at diskutere, hvorvidt Pia og hendes parti har ret i, at vi er truet af stadig større horder af muslimer, som alle vil have del i vores dejlige og åh så danske fællesskab. Nej, der er svært at holde en ordentlig samtale i gang.

Hvor står vi så, hvis vores kontaktflader til omverden er blevet begrænset til elektroniske informationsstrømme? Hvad sker der, hvis det fysiske møde bliver unaturligt for os? Hvilke konsekvenser har det, hvis mødet med vores medmennesker bliver en pinsel frem for et berigende møde, som skulle gøre, at vi blev mere afklaret om, hvem vi hver især er?

Dårligdommene står her i kø. Vi bliver egoistiske. Vi kommer til at lide af fatal mangel på medmenneskelig indlevelse. Vi bliver angst for omverdenen. Vi mister tilliden til andre samtidig med, at vores selvtillid vakler, når vi ikke længere modtager bekræftelser på, at vi hver især har noget unikt at bidrage det fælles med. Uden det sociale element går det bare ikke.

Måltidet

Hvordan redder vi så denne selvskabte mangel på fællesskaber? Måltidet, det at vi spiser sammen, kan være redningsplanken for fællesskabet. Måltidet er karakteriseret ved at vi spiser sammen uden at spise det samme. Vi spiser et måltid, men vi gør det fra hver vores tallerken. Måltidet kan på denne måde ses som en unik form for samhørighed, hvor der både er plads til det fælles og til det individuelle.

Der er heller ingen tvivl om, at maden har fået en stadig større betydning i vores moderne samfund. Vi realiserer os gennem det at lave mad. Vi viser de indbudte gæster, at vi kan kreere en enestående middag og at vi også besidder en sådan grad af moderne dannelse, at vi kan sætte de rigtige vine til de enkelte retter. Er budgettet ikke til hummer, foie gras og provencalske trøfler, som vi kan dupere vores gæster med, så kan den tid, vi har lagt i at kreere måltidet helt fra bunden også udgøre et tegn på, at vi værdsætter vores gæster. Det er ikke spenderbuksernes størrelse, der tæller, men overvejelserne, der ligger bag, som har betydning.

Måltidet som anledning til selvpromovering

Selvom det hele ser så nemt og godt ud med denne rosenrøde fortælling om måltidets fortræffeligheder, så toner problemerne sig stadig op i horisonten. Det fokus som for tiden er på madlavning og gastronomisk ekvilibrisme har typisk mere at gøre med selvhævdelse og selvpromovering end den har med et tilbud om fællesskab at gøre. Vi kreerer for at dupere, ikke for at skabe et rum for fælleshed. Gæstebudet er ikke længere et tilbud, men et anmassende råb om anerkendelse.

Hvis vi sætter os ud over denne selvscenesættelse, kan måltidet imidlertid ses som rammen om et fællesskab. Anledningen er at etablere et fællesskab, men måltidet er den institution, som gør fællesskabet muligt. Måltidet danner rammerne, men hvordan fylder vi så disse rammer ud? Hvorfor behøver problemet med den larmende tavshed fra frokoststuen ikke også at blive problem for måltidet med vennerne? Det kan det også nemt blive. Heller ikke her har vi længere nogen fælles referenceramme.

Men hvorfor så ikke tage fat på det vi er fælles om? Hvorfor ikke lade samtalen tage sit udgangspunkt i maden og den vin vi drikker til? Her er vi alle lige. Her har alle erfaringer at

byde ind med. Og her kan alle have en mening. Der er ingen facitliste på, hvordan pastaen skal laves eller hvordan grønsagerne skal behandles, så deres smag kommer bedst til deres ret. Der er heller ikke nogen færdig facitliste, når det kommer til at sætte vin og mad sammen. Der er mange selvbestaldede smagsdommere på området, men variationerne i deres anbefalinger mere end antyder, at sammensætningen af vin og mad er en individuel smagssag.

At turde spise og drikke

Nogle vil måske hævde, at vi da også allerede snakker om den mad, vi spiser og den vin, vi drikker. Og jo, vi husker da altid at rose værterne og forsikre om, at det da er den bedste farserede lammeryg, vi længe har smagt. Entusiasmen og indlevelsen er imidlertid oftest fraværende. Vores levn fra den protestantiske tilgang til livet får nemt bugt med vores villighed til at snakke om, hvad vi spiser. Vi husker alle, hvordan de indbudte til Babettes Gæstebud på forhånd havde aftalt ikke at lade et eneste ord falde om maden de skulle spise. Samtale om mad og drikke er ensbetydende med at sælge ud af civilisationen og hengive sig til biologiske behov og dyriske instinkter.

Det kan godt være, at nogen mener, at vi i dagens Danmark har kastet denne byrde af kristent tungsind af os. Men de begrænsninger for vores livsførelse, som vi tidligere kunne henføre til fortolkninger af Gud ord, kan vi i dag finde viklet ind i jantelovens stramme bånd. Forsøger man sig med en snak om vinen, der vil andet end blot bekræfte, at det dog er den mest fantastiske vin man længe har smagt, så bliver man straks stemplet som vinsnob eller tillagt belærende hensigter. Og forsøger man sig med en dybere gastronomisk snak, så bliver man hurtigt stemplet som frankofil eller som påvirket af en gal italieners evige jagt på æstetiske dybder. Mad og vin er stadig ikke rigtig noget civiliserede mennesker på vore breddegrader tager alvorligt.

Har værterne gjort noget ud af maden, har de lagt meget tid i at forberede de enkelte retter helt fra bunden og ligger der grundige overvejelser bag udvælgelsen af aftenens vine, så fortjener de selvsagt også den anerkendelse, der ligger i, at de inviterede gæster ofre måltidet en oprigtig interesse. Men den danske kultur mangler i den grad at kunne vedkende sig en livsglæde og en reel værdsættelse og respekt for det, vi spiser og den vin, vi drikker. Hvis vi kan mobilisere et mod til at lade vores danskhed inspirere af den nerve og den begejstring, som de latinske lande besidder i forhold til bordets glæder, så har fællesskabet også en chance i vores moderne og fortravlede liv.

Måltidet kan hæves fra blot at være en ramme om vores fællesskab til også at være fællesskabets indhold. Hvis vi tør være vores nydelse bekendt, kan samtalen om måltidets indhold være en affyringsrampe for en fælleshed, der rækker videre end det, vi spiser og drikker. Hvis samtalen først drejer sig om det vi spiser og drikker, så ligger det jo snublende nært at videreføre en samtale om økologisk jordbrug, genmodificerede fødevarer eller vitaminberigede morgenmads produkter. Og pludselig har vi bevæget os ind på samtaleemner, som har et politisk indhold og som er af betydning for, hvordan der tages beslutninger om det store fællesskabs indretning. Samtalen om måltidet kan, ud over at være fascinerende i sig selv, også fungere som fødselshjælper for den videre samtale inden for de rammer, som sættes af måltidets lille fællesskab.

Vi skal altså i højere grad turde give os hen i nydelse og turde give os selv lov til at dvæle ved en inspirerende og dybdegående samtale om nydelse ved indtagelsen af et godt og vel tilberedt måltid. Interessen for mad og vin og snakken om mad og vin kan sagtens være udgangspunktet for vores moderne fællesskaber og dermed også redningsplanken for vores kuldsejlede forståelser af, hvem vi hver især er. Med måltidet får vi på én gang serveret identitet og fællesskab, nydelse og politisk bevidsthed uden smagen af den ene overdøver smagen af det andet.

Skål og god appetit.